De jaarlijkse last op het Maasstraathuis

Gennep · De verkoop van 23 juni 1780 en drie rekeningen van het Burgerlijk Armbestuur

Aan het huis dat de vier kinderen van Peter van den Bergh en Anna Wolters verkochten, waren twee jaarlijkse betalingen verbonden. De Gennepse akte noemt afzonderlijk de **koninklijke rentmeesterij** en het **Gasthuis in Gennep**. Bij het Gasthuis zijn drie opeenvolgende rekeningen van Cornelis Erpers teruggevonden in de gemeentelijke inventaris. De middelste beslaat de verkoopdatum.

Blad A2 (FVB-0260), detail van de jaarlijkse lasten. Bij a staat de Rentey Gennep en bij b het Gasthaus. De regels met de uitgeschreven bedragen beginnen met elf en zes Stüber.

Ontvanger	Wat op de reproductie leesbaar is
Koninklijke rentmeesterij Gennep	Elf Stüber, gevolgd door 5 en een afkorting.
Gasthuis te Gennep	Zes Stüber, gevolgd door 3 en een afkorting.

De eerdere werklezing geeft voor de kleine eenheid duiten. De afkortingen zijn op deze kopie minder duidelijk dan de cijfers. Bij vergelijking met een rekening zijn vooral de ontvanger, het bedrag en een naam of plaatsaanduiding samen van belang.

Wie het huis vóór Peter en Anna bezat, is nog onbekend. De akte bewijst dat de kinderen het huis verkochten aan Abraham van Daalen. Uit de verplichting om jaarlijks aan het Gasthuis te betalen volgt geen eigendom van het Gasthuis zelf.

Koopakte, blad A2 · Verkoop en registratie, bladen A2–A6

Drie boekjaren rond de overdracht

Gemeente Gennep voor 1940 · Burgerlijk Armbestuur · Geldmiddelen

Het boekjaar liep van **11 november tot en met 10 november**. De inventaris vermeldt daarnaast het jaar waarin de rekening werd afgehoord, ofwel gecontroleerd. Zo hoort de in 1780 gecontroleerde rekening bij het voorgaande boekjaar. De verkoop van juni 1780 valt in **inventarisnummer 4429**.

Inv.nr.	Periode in de catalogus	Afgehoord	Positie bij verkoop
4428	11-11-1778 tot 10-11-1779	1780	Geheel vóór de verkoop
4429	11-11-1779 tot 10-11-1780	1781	Bevat 23 en 26 juni 1780
4430	11-11-1780 tot 10-11-1781	1782	Eerste volle boekjaar erna

Alle drie de beschrijvingen noemen **Corn. Erpers**. Creemers beschrijft op grond van de antwoorden van de Gennepse magistraat uit 1767 hoe het Gasthuis naast landpachten ook oude erfrenten ontving. Hij noemt Cornelis van Erpers als gasthuismeester. Dat verklaart waarom juist de ontvangsten van diens administratie de moeite van het vergelijken waard zijn.

Welke vermelding zou het huis herkenbaar maken?

Begin bij de ontvangsten in 4429 en vergelijk dezelfde plaats in 4428 en 4430. Mogelijke herkenningspunten zijn het bedrag van zes Stüber met het aanvullende cijfer 3, een huis bij de Maaspoort, de erven Van den Berg en de naam Van Daalen of Van Dahlen. Een gelijk bedrag alleen kan bij verschillende huizen horen. Een betaling kan ook na de verkoop nog op de oude naam zijn geboekt.

Een oudere ingang is het **tinsboek van Kerk en Gasthuis, 1738–1750** (inv.nr. 4602). Als de last in de drie rekeningen herkenbaar is, kan dezelfde omschrijving in het tinsboek een vroegere betaler aanwijzen. Voor zekerheid over de wijze van verkrijging is een koop-, erf- of hypotheekinschrijving nodig.

Tinsboek 4602 · Creemers, gedrukt p. 45 · P. 46, antwoord van 1767

De drie rekeningomslagen en het tinsboek zijn op inventarisniveau gecontroleerd. Bij deze vier beschrijvingen was geen digitaal blad beschikbaar. Een betaling door een specifieke persoon is derhalve nog onbewezen.

Wat schreef de griffier bij nummer 310?

Kleef · Landgericht · 26 juni 1780 · Herlezing van de registerverwijzing

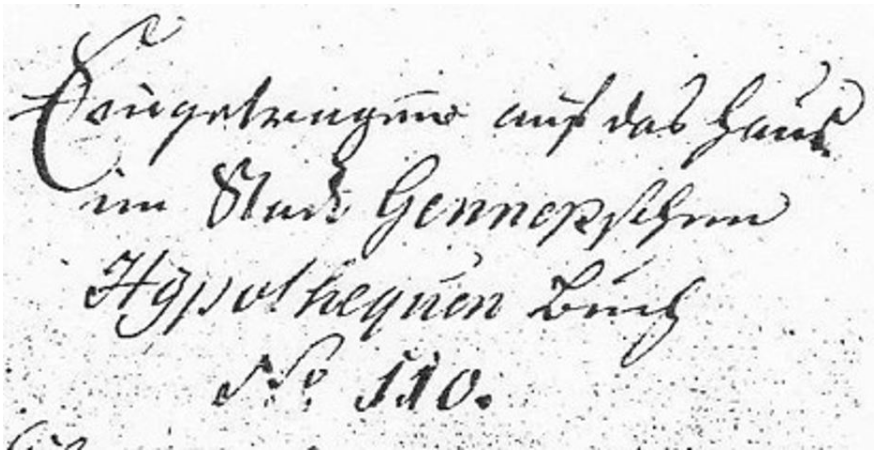

A6 (FVB-0320), eerste regels. De naam van het stadshypotheekboek en N:o 310 zijn duidelijk zichtbaar.

Een eerdere werktranscriptie leest het laatste woord van de eerste regel als Blatt. Op de vergroting lijkt **Hauß** aannemelijker. Het woord heeft een hoge beginletter, een boogje boven het middendeel en een geluste slotletter. De twee t’s die men bij Blatt zou verwachten zijn moeilijk te onderscheiden. **Voorgestelde lezing** van het begin is daarom Eingetragen auf das Hauß (ingeschreven op het huis). De eerste regel verdient een tweede, onafhankelijke lezing.

Het voorafgaande besluit op A5 maakt de strekking duidelijker. De rechtbank staat inschrijving van de koper voor het huis toe. Voor de afzonderlijk meeverkochte tuin buiten de Maaspoort houdt zij de inschrijving aan wegens de bezitstitel. De naam van een eerdere eigenaar staat in deze passage nergens vermeld.

De meest directe bron voor een oudere overdracht blijft de inschrijving bij **N:o 310** in het Gennepse stadshypotheekboek. De catalogus van het Landesarchiv NRW noemt het onder **AA 0064/686**, 1752–1783. Het registerblad was online niet in te zien. Het nummer kan dus nog niet aan een oude of moderne perceelaanduiding worden gekoppeld.

A5, gerechtsbesluit · A6, registratie · Landesarchiv NRW, AA 0064/686

Brandverzekering en een oudere rekening

Onafhankelijke vergelijkingen voor het huis en voor de naam Berghs

Drie delen in de huidige inventaris

De gemeentelijke inventaris beschrijft drie kadastrale registers van de openbare brandverzekering onder **370, 371 en 372**. Bij ieder deel staat dezelfde jaarreeks **1771, 1789 en 1790**. In zijn gedrukte inventaris uit 1895 noemt Flament bij rubriek 69 een herzien register van **1774** (oud nr. 195) en een register van **1789** (oud nr. 185). Op p. 212 zijn beide jaartallen en beide nummers op de scan gecontroleerd.

1789 is het enige jaar dat beide inventarissen uitdrukkelijk noemen. Voor toewijzing van een afzonderlijk jaar aan een modern inventarisnummer moet het titelblad worden vergeleken. Het eerste te zoeken gegeven is een naam van een eigenaar of verzekerde aan de Maasstraat, met de aangrenzende posten. In de catalogus staan hiervoor geen scans.

Inv. 370 · Inv. 371 · Inv. 372 · Flament, gedrukt p. 212

Joh. Berghs in het boekjaar 1731/32

In dezelfde reeks gasthuisrekeningen noemt **inv.nr. 4385** de naam **Joh. Berghs** bij de rekening over **11 november 1731 tot en met 10 november 1732**. De rekening werd afgehoord op 22 maart 1740. Zijn naam staat in de beschrijving bij de rekening als geheel. Er is geen individuele betaling, straat of huis bij vermeld.

De in het familiedossier al bekende Gennepse schepen Johan Berghs uit 1726 is een **KANDIDAAT** voor deze persoon. De voornaam is in de rekeningbeschrijving afgekort. De rekening zelf of zijn handtekening zou kunnen helpen de identiteit te toetsen. Voor verwantschap met Peter of Anna en voor eigendom van het Maasstraathuis ontbreekt een verbindende akte.

Rekening 4385 op naam van Joh. Berghs · Dossier over de Gennepse schepen

SECHS G: GROSCHEN

128 | 6 | 80

2

Gennep

Noch ein Stempel Bogen von 6 ggroschen
ist hier bey besonders annectirt

Wir Burgermeister Rath und Schöffen der Stadt Gennep thun
Kund und bezeugen hiermit und Recognosciren, daß Uns
weyland Hochedelgebohrner Herr Johann Gerard van Elsen, auch
Hochedelgebohrner Herr Johann Gerard van Elsen, auch
Richard van Petter van Den Berg: und anna Walters.

als Elisabeth van den Berg.
Johannes van den Berg.
Wilbert van den Berg. Ehe
Mechtild van den Berg. und
Declaranten, Ihre zu seine Ehe und Eheliche Frau
Abraham ao: 21 Saalen gewesener Regiments Doctor in
Hollandischen Diensten Wohnhaft zu Gorkum.
1. ist sie in der Stadt Gennep in der Maas Provintz, an
Maas Hasse gebohren, als Hochedelgebohrner Herr Johann Gerard van Elsen, auch
auch Hochedelgebohrner Herr Johann Maria Franklin Gebrüder
Hauß, Hauß daselbsten gebohrne Rolloff und Hauß
dasselbsten auch Hochedelgebohrne Frau und Hauß dasselbsten
ein Kind, und ihre Kinder auch als Hochedelgebohrne
Hochedelgebohrne Hauß und Hochedelgebohrne,
2. an die Königl: Rente zu Gennep jährlich 11. sagen
Elf Rthlr 54. und
3. an das Hauß Haus Baba in Gennep jährlich 6. sagen
Sechs Rthlr 3. Stb, und
4. einen Haus Maas Thor an dem Haus an Maas Straßen

und Anna Wolters, und praesentirte minne
Coram eliaegistratu Zu Gemep mittrine
Zu. Juny A: C: gutgultigstan Kauf Contract
dessen Uberschrifft Comp: sein seine und
seiner geschwistern nigsten Land nachmahls
recognoscirte, Wormach sie
Haus Zu Gemep in der Claus straasse
belegenne Hauss
Seinem Vetter Claus Gerhard Feldmeyer
Gastern,
an dem Herren Abraham von Deuten
Vor 350. gulden Holländisch Herkunfft,
und die Gelder baar zu gulten Gattine,
Comparens Cattr das Hauß auf den
Abkäuffern Nahmen in Ihr Pfandlichen
Hauß zu bringen, und darmit zu Allerhand

Decretum. Krüse.

Wird diese Protocollum Recognitionis ohne dem
Kauf brief beygefügt, und solle die Einbringung der
Abkäuffern auf der Herrn Gastern abzu Kauf die Einbringung
Von dem Land nicht geschehen, weil dem Claus
Possessionis Gerechtigkeit Herrn nicht beschädigt ist.
Coden.

Lehman Secretarius Comit

Hollenstede

Verzeichniß auf das Land
im Stand Gennepischen
Hypothequen Buch
Nº. 110.
Cleve im Landgrafflich 26 Juny
1786.
Eingetragen

schap. Daarna volgt uitdeeling van brood aan de armen en wordt het overige dier dagen in vroolijkheid doorgebracht.

Wie lidmaat der broederschap wil worden, moet zich aan een keuze der leden onderwerpen en bijaldien hij gekozen wordt, eene bijdrage van vijf gulden uitkeeren.

§ 6. *Het armwezen.*

a.) Het burgerlijk Gasthuis. De algemeene Arme.

Op welk tijdstip en door wien, het armen-gasthuis gesticht werd is onbekend. Reeds in het jaar 1500 kocht het eene weide, aan de Niers gelegen, die eene eeuw later jaarlijks aan pacht 15 hornsche gulden opbracht. Daar de koopakte, waarschijnlijk door den brand van 1597, verloren was geraakt, verleenden de schepenen Herman Ferber en Teunis Boetgens, mede namens den scholtis Johan van Baex, den 8 Maart 1603 een nieuwen gezegelden koopbrief. Het stuk is op pergament geschreven, het zegel gebroken.

Op denzelfden dag van hetzelfde jaar 1603, schonken Lenherd Verhaag en Willemken zijne huisvrouw, aan het gasthuis een erfrente van 6 thaler, en stelden daarvoor tot pand hun huis te Gennep gelegen. De akte daarvan werd opgemaakt voor de schepenen: Heinrich von Till en Gerrit van Sonsbeeck en den scholtis Johan van Baex. Aan het pergament hangt een gebroken zegel.

Het gasthuis en de armen-goederen werden beheerd door een gasthuismeester. Deze had ten taak de armenrenten te innen en de behoeftigen te bedeelen. Hij werd door den magistraat, naar het schijnt, voor onbepaalden tijd benoemd en moest voor hem jaarlijks, op St. Martinusdag (11 November) zijne rekening afleggen. In de zeventiende eeuw, betaalde het gasthuis jaarlijks aan den pastoor van Ottersum 5 stuiver, aan den pastoor van Gennep 3 stuiver en aan diens koster 5 thaler. In 1668 ontstond een twist tusschen den magistraat en den R. C. kerkeraad over de benoeming van een koster. Ofschoon de magistraat, door het gerecht te Kleef, in het ongelijk gesteld werd, verzuimde hij de jaarlijksche bijdrage aan den koster in het vervolg te voldoen.

Den 8 Mei 1735 verscheen een koninklijk edict, waarin bepaald werd: dat de nalatenschap van iemand, die in zijn leven armlastig

Digitized by Google

was geweest, overging in het bezit van den algemeenen arme; en wel geheel en al, indien de kinderen of naastbestaande verwanten van den overledene dezen niet hadden ondersteund, ingeval zij zulks konden; hadden zij echter den afgestorvene niet kunnen helpen, dan kregen zij de helft zijner nalatenschap.

Verder werd bevolen, dat het beheer der armengoederen gratis moest geschieden; alleen de noodzakelijke kosten van inning en bedeeling mochten in rekening gebracht worden.

In November 1767 werden door de hooge regeering onderscheidene vragen gesteld, betreffende de inrichtingen van liefdadigheid in den lande. Uit de antwoorden daarop ingediend, kan men vernemen, hoedanig de toestand van het armwezen alhier was.

De magistraat verklaart: dat hem noch de naam des stichters, noch het tijdstip der stichting van het gasthuis bekend is; dat — voor zoover hij weet — de bestemming van het gesticht is: de opname van oude, verarmde burgers en andere noodlijdenden; dat, blijkens de rekeningen, nooit gelet is geworden op de godsdienstbelijdenis der behoeftigen; dat het gasthuis in eigendom heeft: *a.)* Eene weide, gelegen in de Dunck, groot drie hollandsche morgen, rentende jaarlijks 42 rijksthaler. *b.)* Een bouwland in het Ottersumsche veld, groot 1 $^1/_2$ hollandsche morgen, aan rente opleverend jaarlijks 2 $^3/_4$ malder rogge. Beide eigendommen worden alle drie jaren in het openbaar verpacht. *c.)* Een kapitaal, groot 573 rijksth. 20 stuiver, ten laste der stad Gennep. *d.)* Verschillende kapitalen te samen 683 rijksthaler, ten laste van eenige burgers. Verder genoot het nog eenige bijdragen in rogge en boekweit, alsmede enkele oude erfrenten: canones genaamd.

De bedeeling geschiedde toenmaals, door den gasthuismeester Cornelis van Erpers, volgens eene lijst door den magistraat opgemaakt; zij bestond in geld en brood, zelden in kleedingstukken, en had wekelijks plaats, behalve in buitengewone omstandigheden.

Door die bedeeling evenwel, werden de inwoners van het gasthuis niet geheel onderhouden; zij genoten enkel vrije woning en eene toelage; voor het overige moesten zij in hunne noodwendigheden zooveel mogelijk voorzien, door arbeid zoowel binnens huis als bij de hurgers of op het veld.

Achter het gasthuis lag een tuintje. Het gebouw bevatte: een

Digitized by Google

k. *Postwezen.*

65. Acta von Post- und extra Furwesen 1714 etc. 41

l. *Brandweer en brand-assurantie.*

66. Acta wegen Verhühtung der Feuergefahren 1716 etc. Vol. 1. 49
Acta wegen Verhütung Feuersgefahrs, Quartal-und General-visitationes über Brandtgereithschaften undt Brand-Ordnungen 1734. 145
Acta wegen Verhütung Feuersgefahrs und Feuer- und Brand-Ordnungen 1766. 147
67. Acta von angeschafften Feuer-Instrumente 1735. 31
68. Acta wegen den ausgeschriebenen Feuer-Societäts-Gelder 1727 etc. 180
69. Revidirtes Feuer-Societäts-Catastrum der Stadt Gennep angefertiget in anno 1774. 195
Idem angefertiget in anno 1789. 185

m. *Bouwwezen der stad Gennep. Bouwverzekeringen.*

70. Bauetats der Stadt Gennep 1775—76. 214
71. Acta wegen Retablissements-Plan der Stadt Gennep Pro anno 1782. 212
72. Acta wegen Retablirung der Städte 1782. Vol. III. 214
73. Acta wegen Einsendung der Rechnungen über die remitirte Retablissements Gelder. 230
74. Baurechnung der Stadt Gennep 1775—76. 96
Beläge zur Baurechnung der Stadt Gennep pro Trinitatis 1776—1777 sowass der Einnahme als Ausgabe betreft. 260
Baurechnung der Stadt Gennep 1782—83. 88
Baurechnung der Stadt Gennep 1784—85. 107
Baurechnung der Stadt Gennep 1795. 105
Einnahme und Ausgabe der Baurechnung von Gennep 1797—98. 17
75. Acta wegen Reparation des Rathhauzesdach. Item wegen Reparation der Stadt-gebaüde 1737. 223
76 Acta wegen des Magazinbaues 1761. 153

Digitized by Google